

Payne Stanley G. – Madrid: Alianza Editorial, 1987. – 682 p. 17. Payne Stanley G. A history of fascism, 1914–1945 / Payne Stanley G. – London and New York: Routledge, 1995. – 613 p. 18. Payne Stanley G. Falanga. Historia del Fascismo español / Payne Stanley G. – Majenne. – 1970. – 345 p. 19. Spain and the Great Powers in the Twentieth Century / Edited by S. Balfour and P. Preston. – London and New York: Routledge, 2002. – 237 p. 20. S. Balfour. The making of an interventionist army, 1898–1923 / S. Balfour / The agony of spanish liberalism: From revolution to dictatorship, 1913–1923 / Ed. by Francisco J. Romero Salvado and Angel Smith. – New York: Palgrave Macmillan, 2010. – 281 p. – P. 255–274. 21. Smith A. Historical Dictionary of Spain / Smith A. – Toronto: The Scarecrow Press, 2009. – 745p. 22. Mary Vincent. Spain 1833–2002. People and State / Mary Vincent. – New York: Oxford University Press Inc., 2007. – 281 p. 23. Chritopfer J. Ross. Spain since 1812 / Chritopfer J. – London: Hodder Education, 2009. – 214 p. 24. Ealham C. Class, Culture and Conflict in Barcelona 1898–1937 / Ealham C. – London and New York: Routledge, 2005. – 249 p. 25. Francisco J. Romero Salvado. Spain 1914–1918: Between war and Revolution / Francisco J. – London: Routledge, 2002. – 237 p. 26. Ramón Tamames, Xavier Casals. Miguel Primo de Rivera y Orbaneja / Ramón Tamames, Xavier Casals. – Barcelona: Cara Cruz, 2004. – 260 p. 27. Almagro Fernandez Melchor. Historia del reinado de Alfonso XIII / Almagro Fernandez Melchor. – Barcelona: Montaner y Simon, S. A., 1977. – 488 p. 28. José Sánchez Jiménez. La España Contemporánea. (1875–1931) / José Sánchez Jiménez. – Madrid, 1991. – 470 p. 29. Alejandro Quiroga. Making Spaniards: Primo de Rivera and the Nationalization of the Masses, 1923–1930 / Alejandro Quiroga. – New York: Palgrave Macmillan, 2007. – 234 p. 30. Іваницька О. П. Авторитарні режими країн Центральної та Східної Європи міжвоєнного періоду: теоретичний аспект / Іваницька О. П. // Перша світова війна та історичні долі народів Центральної та Східної Європи. – Чернівці: Рута, 2000. – С. 252–255. 31. Томас Х. Гражданская война в Испании. 1931–1939 гг. / Томас Х. – М.: Центрполиграф, 2003. – 576 с. 32. Испанские короли. 18 исторических портретов от средних веков до современности. / Под ред. Бернекера В. Л. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1998. – 512 с.

Елена Скопова

ИСТОРИОГРАФИЯ ДИКТАТУРЫ ПРИМО ДЕ РИВЕРЫ В ИСПАНИИ (1923–1930 ГГ).

В статье анализируется советская и зарубежная историческая литература о режиме генерала М. Primo de Riverы в Испании 1923–1930 гг.

Ключевые слова: Испания, историография, Primo de Riverа, диктатура, авторитарный режим.

Olena Skopova

HISTORIOGRAPHY OF DICTATORSHIP OF THE PRIMO DE RIVERA IN SPAIN (1923–1930)

The article analyses the soviet and foreign historical literature about the regime of the general M. Primo de Rivera in Spain 1923–1930.

Key words: Spain, historiography, Primo de Rivera, dictatorship, authoritarian regime.

УДК 94(477)

Олег Полянський

БИТВИ ЗА ІСТОРІЮ УКРАЇНИ: ВІД ПОСТМОДЕРНІСТСЬКИХ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ ДО ПРЯМОЇ УКРАЇНОФОБІЇ

У статті аналізуються новітні тенденції в сучасній українській історіографії, зокрема постмодерністські інтерпретації історії України.

Ключові слова: історія України, постмодернізм, полеміка, фальсифікація, українофобія.

Актуальність досліджуваної проблеми ґрунтується на тому, що новітні тенденції розвитку сучасної історіографії є важливим здобутком історичної науки, пов'язані з різновекторними тенденціями розвитку історії України, так і концептуального її бачення є надзвичайно важливим, особливо в умовах сьогодення.

Об'єкт дослідження – історіографічні новітні концепції, пов'язані з інтерпретацією історії України.

Предмет дослідження – тенденції і особливості інтерпретацій розвитку сучасної української історіографії.

Мета дослідження – аналіз інтерпретацій історії України в сучасній історіографії.

Завдання дослідження пов'язані з критичним аналізом сучасних інтерпретацій історії України, їх критично-наслідкового характеру, вивчення джерельної бази, історіографії праць.

В суспільствах і державах всіх часів і народів історична пам'ять, історичні знання, історична свідомість і, взагалі історія, відігравали важливу роль, як своєрідне "легітимне посвідчення" спільноти, її уявлень про навколишній світ і своє власне місце у ньому. Тому питання про те, що таке історія, що і як вона вивчає, наскільки об'єктивними є історичні знання та історична наука стають визначальними, вихідними в процесі історичного пізнання. Свого часу нам уже доводилося порушувати ці та інші проблеми методології історії [1].

У цій статті здійснено спробу проаналізувати деякі нові тенденції в сучасній українській історіографії, які, з одного боку, тісно пов'язані з так званим "постмодернізмом", а фактично ліберальними космополітично-глобалістськими рецептами писання історії України, а з другого – з прямими українофобськими фальсифікаціями. Тобто, антиукраїнський наступ йде не просто по всьому фронту, який в основному "тримають мертві герої", а скерований в основи нації – її історію, мову, літературу, культуру, звичаї, традиції, церкву, інформаційний простір і тощо.

У цій битві за збереження національної ідентичності важливе місце посідає історія України, як наукова та навчальна дисципліна. Адже, історична пам'ять – це своєрідний духовний потенціал народу, а історичні традиції є духовним світоглядним оснащенням спільноти, яка намагається себе усвідомити та ідентифікувати, як народ та націю. Тому історична пам'ять є основою для історичної свідомості того чи іншого народу, а на їх ґрунті формується національна свідомість. Виходячи з цього, зрозуміло, що в умовах незалежності історики чи не вперше отримали можливість подивитися на історію України не просто незаангажованим поглядом, а образно кажучи, через "українські окуляри", тобто поглянути на національну історію очима українця!

Це надзвичайно принципово, оскільки впродовж століть нам, українцям, нав'язували російські, польські та інші історичні схеми, а нині постмодерністські, космополітично-глобалістські концепції. Зважаючи на те, що прихильники цих теорій спираються на західну постмодерністську історіографію є потреба, принаймні стисло, зупинитися на окремих основних її постулатах.

Так, представники західного постмодерністського дискурсу наголошують на суб'єктивному характері історичних знань, про "конструювання" самим істориком досліджуваних об'єктів, яке у підсумку завжди залишається суб'єктивним баченням минулого. Воно, твердять ці дослідники, може бути більше або менше наближене до минулої реальності, але ніколи не тотожним їй. Відомий французький історик Жак Ле Гофф заявляє: "Історики не можуть бути цілком об'єктивними. Історія за своєю природою породжує емоції. Історія за виключенням безспірних фактів, ґрунтується передовсім на інтерпретації, і до певної міри, допускає існування багатьох істин" [2, с. 41].

В свою чергу, американський історик Вільям Мак-Ніл твердить, що "жоден історик не зможе заперечувати, що його бачення минулого віддзеркалює досвід його епохи, залежить від традиції і школи, несе на собі відбиток того часу і місця, в якому він жив" [3, с. 11–12]. Німецький історик Рейнгарт Козеллек характеризує історію пише, що вона "завжди є оповіддю про те, що було колись і раніше, вона повинна звучати по можливості так, що те, про що розказують, і насправді було таким, як про нього розказують" [4, с. 315].

Цікаво, що інший німецький історик Йорн Рюзен теж дає своє тлумачення цих проблем, але при цьому не абсолютизує західних методик історіописання. Зазначивши, що історія – це орієнтир найвищого порядку в людському житті, він визначає характерні ознаки "модернізму", як "старих шляхів" історичного мислення, що спиралося на раціональність наукової аргументації та емпіричність досліджень. Щодо "постмодернізму", то Й. Рюзен наголошує на тому, що "Тепер вже йдеться про уявлення, а не про знання, про суб'єктивне тлумачення, а не про об'єктивні факти, про метафори й наративні стратегії, а не про поняття й теорії, про репрезентації, а не про інтерпретації, про орієнтирний потенціал..., а не про об'єктивність, про фікцію, а не про досвід, про засоби, а не про змісти" [5, с. 10].

Віддавши належне модернізму і постмодернізму, дослідник підкреслює, що "не потрібно відкидати незаперечних надбань: раціональних методів історичних досліджень, які історичні знання перетворюють на гносеологічні здобутки, що їх можна перевірити інтерсуб'єктивно і на досвіді, і на внутрішній когерентності аргументації". При цьому Й. Рюзен звертає увагу на те, що: "Домінування Заходу у процесі наукового опрацювання історичного мислення незаперечне, втім воно не повинне затуляти погляд на повноту й розмаїття різних традицій, вироблених у різні часи в різних країнах" [5, с. 11, 12].

Ми змушені навести міркування цих західних дослідників, зокрема Йорна Рюзена, через надто пістетне ставлення деяких українських істориків до методологій постмодернізму. В цьому контексті хочемо зауважити, що Й. Рюзен з розумінням трактує, часто критиковане у нас, поняття "етноцентризму". Аналізуючи його позитиви і негативи, він пише про виклики етноцентризму так: "Як можна обґрунтувати й утвердити свою культурну окремішність, що є духовною передумовою фізичного виживання? Як можна водночас вийти за межі цієї окремішності, щоб запобігти битві між

різними культурами..." [5, с. 166]. У той же час він відзначав: "Під етноцентризмом можна розуміти одну з культурних практик тлумачення світу й розуміння себе серед багатьох інших. ... Під етноцентризмом я розумію поширену культурну стратегію набуття ідентичності через відрізнення своєї групи від інших..." [5, с. 160, 161].

В контексті цих дискусійних проблем, варто навести слова французького філософа Поля Рікера, який зазначав, що: "Ніколи історик не почуватиме себе в ситуації математика, який називає – і, називаючи, визначає чіткі контури свого поняття. ... Історія є фактично царством неточного" [6, с. 35, 84].

На ще більш категоричних позиціях перебуває український історик Ярослав Грицак: "Професійний історик не може бути певний у кінцевому успіхові своїх зусиль; ... Для нього взагалі є питанням, наскільки історія є наукою" [7, с. 14].

Отож більшість дискусій в царині історичної науки нині точиться навколо проблем об'єктивного та суб'єктивного характеру історичних знань, етноцентричного, національного погляду на історію (національної парадигми) з одного боку і поліетнічності мультикультурності України – з іншого. Можна погодитись з тезою Олени Аркуші про те, що "останнім часом серед українських науковців точаться відносно жваві дискусії про співвідношення історії України, національної ідентичності та ролі інонаціональних чинників в історії України". Безперечно, дискусія, зазвичай, стимулює розвиток науки. Але подальші рядки автора викликають, принаймі, запитання. Невже справді у більшості науковців і читачів історичних наративів виникло "наростаюче відчуття невдоволення "націонал-патріотичною", "державницькою" версією історії України, що залишає поза увагою (фактично фальсифікує) чимало важливих питань щодо формування національної ідентичності у минулому"? [8, с. 176]

Отже, полеміка відбувається в площині двох дискурсів: модерністського і постмодерністського. Георгій Касьянов вважає, що модерністський дискурс в історіографії передбачає створення такого історичного наративу, в центрі якого стоїть національна традиція, наголос на історичній тягlostі, лінійності розвитку тощо. У західній історіографії цей дискурс зреалізовано у відповідний час, а Україні доводиться здійснювати його з певним запізненням, в епоху глобалізації. "А вона, – пише Г. Касьянов, – з її транснаціональними тенденціями, створює в інтелектуальному просторі інший дискурс – постмодерністський. ... Він суперечить концепції "національної" чи "націоналізованої" історії і вимагає зовсім інших концептуальних підходів до писання того, що ми називаємо історією України" [9, с. 21].

Модерністський дискурс, скерований на створення національної історії чи "національної парадигми", а постмодерністський – транснаціональної, фактично космополітичної. Історіографічний канон, якого дотримуються представники першого напрямку, необхідною складовою має національний історичний міф, тобто систему уявлень про національне минуле, знакові історичні символи, "які мають стабільну морально-політичну цінність і є необхідною нормативною складовою національної ідентичності" [10, с. 65]. До речі, історичним міфам та стереотипам присвячена колективна монографія львівських науковців за редакцією Леоніда Зашкільняка [11].

Одним із завдань якої визначено нагальну потребу "переглянути історичні міфи і стереотипи, поширювані неукраїнськими чинниками, з позицій легітимації присутності української нації та державності в європейській і світовій історії" [11, с. 4]. Попри задекларовану позицію, не в усіх розділах книги витримано власне цю лінію, але про це згодом.

Загалом в постмодерній історіографії поняття національного міфу вживається і трактується здебільшого в негативній площині. Більш слушними нам видаються міркування Ігоря Гирича, який під національним міфом розуміє ту основну ідею, що перебуває в концептуальній основі суспільно-державного розвитку України. Кожна національна варіація міфу, зазначає він, є основою національної ідеї, а науковим виразом національної ідеї є власне національні історіографії [12, с. 47, 49]. У передмові до фундаментального збірника праць Ярослава Дашкевича "Учи неложними устами сказати правду" І. Гирич акцентує увагу на тому, що "Розуміння національного міфу як комплексу уявлень про минуле, як пріоритетних поглядів на "героїв історії" передбачає необхідність життя народу в системі відповідних переконань, сформованих національною історіографією та суспільною філософією, а також функціонування суспільства в середовищі власного національного міфу" [13, с. 32].

У книзі "Історичні причини наших поразок і перемог" дослідник теж наголошує на закономірності та необхідності національного погляду на історію. Він підкреслює, що успіхи будь-якої держави на шляху до прогресу оцінюються тим, скільки десятиріч і сторіч молода генерація здобуває знання з історії за своїми підручниками, що вчать історії з національної точки зору. "Націю, – пише він, – формує спільна історична пам'ять, що включає в себе однаковий для кожного члена

спільноти набір позитивних і негативних героїв, спільні героїчні події й чини та спільні трагедії минулого" [14, с. 129].

В книзі абсолютно справедливо звертається увага на те, що поки існує амбівалентність історичної свідомості українського громадянина, говорити про міцну державу й поступ в економічному і культурному розвитку України неможливо. Справді, найбільша біда України сьогодні – відсутність спільного українського погляду (історичної пам'яті) на своє минуле. "Якщо Україна відмовиться від власного погляду на свою історію, – зазначає І. Гирич, то вона автоматично стане частиною євразійського цивілізаційного простору, околицею старої Російської імперії" [14, с. 134].

Відмова від власного погляду на свою історію, тягне за собою не лише північно-східну євразійську загрозу, а не менш небезпечну – західну, космополітично-глобалістську. Власний національний погляд на історію, національні пріоритети, національних героїв намагаються підважити, знівелювати прихильники постмодерністського дискурсу, котрі, попри позірну наукову аргументацію, фактично сповідують космополітично-глобалістські цінності і з цих позицій нав'язують відповідне трактування історії України. Саме у цьому середовищі істориків витворюється найбільше міркувань про кризу історичної науки взагалі й української зокрема. Вони висловлюють тривогу з приводу "відставання" української історичної науки від світової, поширення в суспільстві застарілої романтизованої візії історії України, що не відповідає умовам початку XXI сторіччя тощо.

Без сумніву, українська історична наука потребує нових підходів, нових методологій дослідження й нових методик викладання історії України. Але, чи варто стверджувати, що "національна парадигма звузила дослідницьку перспективу"? Що сама по собі "національна система історіописання віддаляє історичну інтерпретацію від багатоманітності і різнобарвності минулого", що "Націо(державно-)центрична спрямованість української історіографії "вириває" історію України зі світового (європейського) контексту і залишає її на узбіччі сучасної наукової думки" [15, с. 668–675].

Можна погодитись з думкою про те, що "однією з головних вад сучасної вітчизняної історіографії є загрозливо мала кількість фахових істориків, здатних проводити дослідження і викладати історію на рівні кращих зразків світової історичної науки, істориків, які добре орієнтуються в основних компонентах історичних студій, знають світову наукову літературу, опанували й використовують на практиці нові методи і технології здобуття і поширення історичних знань" [16, с. 14]. У той же час, варто пам'ятати й таке суттєве зауваження: "Методологічну кризу у світовій історіографії великою мірою породили надлишок методологій і доведений до абсолюту методологічний плюралізм. Певний час криза полягала у надмірі можливостей вибору. В останні роки до цього додалася широкомасштабна інтелектуальна агресія постмодернізму, яка руйнує фундаментальні, класичні уявлення про історію" [9, с. 20].

Під цим оглядом проаналізуємо збірник "Історична освіта: європейський та український досвід" [17]. Цей збірник логічніше було б назвати "Космополітично-глобалістські рецепти писання історії України". У вступному слові зазначається, що: "Система освіти України і, зокрема, існуюча досі модель викладання історії ... перебуває в процесі трансформації від догматично однолінійного, орієнтованого на механічне засвоєння і дзеркальне відтворення ... відповідної інформації, до пізнавально-творчого, критичного освоєння історичного досвіду і набуття ... не стільки конкретного історичного фактажу, скільки навичок і методів пізнання минулого заради розуміння сучасного і творення майбутнього" [18, с. 5].

Очевидно, що історична освіта має навчити методів пізнання минулого, але ще більш помітно, що навчитися цього можна лише на основі глибокого знання конкретного фактажу з національної історії. Так само, не викликає заперечень утвердження "плюралізму поглядів і думок, виховання толерантності до інших поглядів, звичаїв, культур", але, знову ж, не за рахунок нівеляції особливостей історії титульного етносу.

Конкретний механізм реалізації цих нових методологій написання і методик викладання історії розроблено у двох статтях Роберта Маєра – передмові до українського видання та "Аналізі українських шкільних підручників із всесвітньої історії XX ст.". Так, у передмові покритикувавши "затятих прихильників національно-державницьких принципів" для яких "національне історичне бачення" ще багато в чому залишається квінтесенцією викладання історії, а "патріотизм" широко вкорінений як освітня мета", Р. Маєр вважає недоліком, що "всесвітня історія є лише тлом для викладання важливішої національної історії; патріотичні пісні та біографії відомих земляків з діаспори є обов'язковим навчальним матеріалом; оформлення національних свят є особливим шкільним завданням; ... до викладання історії ставиться вимога формувати "національну ідентичність", плекати національну гордість; ... "честь нації" має бути на найвищих щаблях у школі цінностей школярів" [19, с. 11].

Що ж пропонує Р. Маєр замість "національно-історичного бачення?" Це двадцять п'ять, на його переконання, "корисних тез та рекомендацій", а фактично космополітично-лібералістських рецептів написання історії України. Отже, низка стосується категорії "нація", яку, на думку автора, слід подавати як проблемну, що не є "позачасовим феноменом, а має радше сучасне походження, аніж "споконвічне". Він вважає, що "не може бути жодної спроби ретроспективного проектування сучасної нації в минуле, оскільки це являє собою конструкцію з ідеологічними намірами" і середньовічні нації "мають дуже мало спільного із сучасною нацією", а "школярі повинні навчитися ... розвивати критичне ставлення до образу, який намагається створити про себе певна нація. ... Має бути представлена концепція різноманіття ідентичностей. ... Поряд з національною ідентичністю постійно повинні існувати також конкуруючі ідентичності, права яких не можна недооцінювати. ... Слід не піддаватися спокусі привласнювати видатних людей за національною ознакою. ... Натомість дидактично доцільним є відслідкування аргументації щодо кожного "негідника", про якого жодна нація не хоче нічого знати" [19, с. 14–17].

Наступна група положень з аналогічних позицій розглядає поняття "національної держави". Висхідним концептом тут є твердження, що: "необхідно зруйнувати уявлення про те, що нібито існує "закономірний розвиток", який породжує національну державу". Тому, "слід відмовитися від сакралізації національної держави у символіці, ритуалах, іконографії. ... При цьому необхідно роз'яснювати, що всі національні ідеології мають спільну ознаку: присвоєння власній нації ореолу жертви та мученика і наділення її месіанськими завданнями". Автор наголошує, що "Держава та нація, як певні елементи історичного конструювання, мають відступити перед підходом, який ставить у центр поведінку, культуру та життєвий світ людини. Замість (національно-) державної перспективи варто розвивати культурно-історичну". З цього приводу хочеться запитати у автора: "А яку культурно-історичну перспективу матимуть ті народи, котрі втратять свої національні держави?"

Теза Р. Маєра про те, що "ідея національної держави, пов'язана з вивищенням якогось одного етносу ... уможливорює етнічні чистки" теж не є об'єктивною. По-перше, що має на увазі дослідник заявляючи про "вивищення якогось одного етносу"? По-друге, чи можна термін "етнічні чистки" застосовувати до Національно-визвольної війни середини XVII ст., навіть до подій на Волині 1943? Ким були і чим займалися євреї та поляки на етнічних українських землях у XVII – середині XX ст.? Чому всіма можливими способами постійно заперечується одне з важливих завдань історичної дидактики – формування національної ідентичності, чому "необхідно відмовитися від моральної оцінки національної держави", а "політичні та воєнні дії слід представляти ... на прикладах індивідумів та соціальних груп, аніж націй"?

Зрештою, чому у підручниках "не може домінувати один національний лейтмотив"? Що розповідь своєму народові та іншим така безнаціональна історія? Чому "сприйняття власної національної історії" потрібно розглядати "очима інших націй", а не власними українськими очима? Запитань надто багато, але всі ці космополітично-глобалістські рецепти писання історії України мають одну мету – перетворити український народ в аморфну егоїстичну масу, позбавлену історичної пам'яті, національної самосвідомості, національних традицій, національної культури, національної церкви, мови, врешті національної системи освіти.

У наступній статті Р. Маєра "Аналіз українських шкільних підручників із всесвітньої історії XX ст." знаходимо ключ до, принаймні, часткового пояснення методологічних концепцій автора. Він позиціонує себе "як людину і громадянина світу", а від підручника з історії очікує "що він відповідатиме правам людини та цінностям демократії", тому "завданням шкільного підручника є захистити від дискримінації меншини і віддати належне їхньому внеску у творення спільної історії". Такі твердження Р. Маєра пояснюють, чому він сумнівається, що Україна була російською колонією, чому Східна Галичина названа "українською землею". Ще більший подив викликають такі запитання автора: "Чи якась територія вічно належить конкретному народові? Як бути з територіями, заселеними багатонаціональним населенням?" Більше того, далі Р. Маєр пише, що "Поняття "етнічні українські території", застосовуване до Галичини, Волині, Закарпаття і Буковини, не варто, принаймі так наголошувати. Невже тут не йдеться про багатоетнічні території?" [20, с. 180].

Українські автори збірника, котрі свої дослідження припасовують під таку парадигму, теж вправляються в космополітично-глобалістських пасажах. Критикуючи "Національну доктрину розвитку освіти" від 2002 року, в якій основним завданням визначено принцип: "Освіта утверджує національну ідею, сприяє національній самоідентифікації, розвитку культури українського народу...", а держава повинна забезпечувати "виховання особистості, яка усвідомлює приналежність до українського народу...", Олександр Іванов робить висновок про те, що "національна ідея або національно-державна ідея стала віднедавна по суті новим стереотипом чи навіть міфом української історичної дидактики. ... Це проявляється ... в надмірному етноцентризмі, міфологізації української державності..." [21, с. 224–225]. У такій тональності, інший автор збірника,

Катерина Стецевич вважає, що "бажано було б змінити парадигму українських шкільних підручників, наприклад, написання не національної, а соціально-культурної історії, яка орієнтується на гуманістичні ідеали" [22, с. 285].

До речі, стаття К. Стецевич називається "“Націєтворення” держави перехідного періоду – на прикладі українських шкільних підручників". У ній авторам цих підручників робиться низка зауважень, зокрема і таке: "з'являється враження, що історичні процеси ХХ ст. визначаються лише боротьбою за українську державу та її незалежність. Виглядає, що автори підручників мали намір передусім зобразити прагнення до створення єдиної нації та держави як найвищий історичний пріоритет чи завдання. Отже, в такий спосіб конструюється образ історії України, як багаторічної боротьби за незалежність проти різних суперників, які перешкоджали здійсненню цієї остаточної мети" [22, с. 268–269].

Ще один автор збірника Надія Гончаренко, аналізуючи козацькі повстання і війни у шкільних підручниках, переймається, що вони зображуються надто патетично, спрощено, що козацьким героям протистоять злі вороги – загарбники-поляки та агресивні турки та татар, а це анахронічні стереотипи щодо козацької сторінки української історії [23, с. 244–265].

На підмогу своїм постмодерним "сучасним" висновкам використовується праця відомого історика Л. Зашкільняка, у якій останній зазначається, що: "Україноцентричність нинішньої української історичної думки є передбачуваним наслідком утворення незалежної Української держави і формування її державницької ідеології. ... Така "націоналізована" історія України налаштована передусім на пошук "ворога" української незалежності, а не на з'ясування історичної зумовленості минулих подій" [24, с. 109].

Безсумнівно, що історичні процеси в Україні ХХ ст. визначаються не лише боротьбою за українську державність та її незалежність, але саме боротьба за Українську незалежну соборну державу, все ж, визначала основну суть українського історичного процесу упродовж всього ХХ ст. Це доконаний, науково обґрунтований факт, який неможливо заперечити ліберальними загальниками про гуманізм, демократію, поліетнічність, мультикультурність і т.ін. постмодерними розумуваннями.

Чому в аналогічних роботах постійно актуалізуються ці тези, що вже набирають характеру своєрідних ритуальних мантр постмодернізму? До них, між іншим, належить і так зване "єврейське питання". У його трактуванні деякі автори доходять до абсурду. Виявляється, що жоден з українських підручників з історії "не висвітлює як окремі теми погроми, депортації та знищення євреїв у роки Другої світової війни", що ООН мала "однозначну антиєврейську спрямованість" і, взагалі, "опрацювання питань про ставлення до східноєвропейського єврейства є одним з головних завдань постсоціалістичних країн" [22, с. 274, 278, 284].

Про "єврейський чинник" в українській історії сьогодні пишуть чимало. Проблема полягає в тому, що цей чинник дуже часто в історії України фігурує штучно. Є у цікавій та потрібній колективній монографії "Історичні міфи і стереотипи та міжнаціональні відносини в сучасній Україні" один параграф, що називається "Історія на замовлення" [25, с. 62–66]. Власне у багатьох випадках висвітлення "єврейських тем" і є історією на замовлення.

Яскравим свідченням цього є збірник статей та есеїв "Страсті за Бандерою" [26], який, як зазначають упорядники, подає основні тексти з трьох великих дискусій про С. Бандеру, що тривали упродовж 2009–2010 рр. в Інтернет-виданнях, а вони самі не мали на меті давати оцінки різним тезам чи позиціям щодо особи С. Бандери, а "воліли представити якомога ширше розмаїття думок і голосів з України та з-поза неї". Оскільки на презентації цього збірника, здебільшого йшлося про те, що: "Степан Бандера – герой чи антигерой України?", а не власне про книжку, варто порушити кілька питань. По-перше, ким і з якою метою розвинена ця медіа-дискусія? По-друге, чому для участі в ній запрошено переважно не фахівців з цієї проблематики? По-третє, чому саме ця нефасхова дискусія була реалізована у книжковому форматі? Звичайно, можна сказати, що в дискусіях інтернет беруть участь усі бажаючі, але ця дискусія, як і видання книжки, безсумнівно, не спонтанний, а керований процес. Адже, коли про проблеми українського національно-визвольного чи націоналістичного руху пишуть спеціалісти з цієї проблематики, наприклад Олександр Мотиль, Володимир В'ятрович – це одна ситуація, а коли Іван-Павло Химка та йому подібні автори, а їх у збірнику більшість, маємо явно заангажовані тексти. У кінцевому підсумку все зводиться не до з'ясування сутності націоналістичного руху і особистості одного з його провідників С. Бандери, а до чергових "страстей за євреями", до намагань скерувати написання та викладання історії України крізь призму "єврейського питання".

Складається враження, що "єврейське питання" є основним лакмусовим папірцем на легітимність, або не легітимність національних історій, в тому числі української. Навіть зважаючи на розпорошеність єврейської діаспори на усіх материках і континентах, ненормальним і алогічним є

ставити історію єврейського народу в центр світового історичного процесу. Чому, коли йдеться про українську діаспору, невеликі розділи "Українці в США", "Українці в Канаді", "Українці в Латинській Америці" в українських підручниках з всесвітньої історії Р. Маєр вважає зайвими: "Якщо є окремий курс "Історія України", то не варто обтяжувати цими питаннями світову історію", а відсутність окремих тем про євреїв в підручниках з історії України є їх недоліком. Такий підхід дуже добре ілюструє подвійні стандарти прихильників космополітично-глобалістських концепцій історії.

Так, Роман Дубасевич наголосивши, що український визвольний рух засвоїв антидемократичні та тоталітарні тенденції (зауважимо, що причини цього детально проаналізовано у спеціальній літературі), пише: "про якусь громадянську солідарність з поляками та євреями не могло бути й мови". А про яку власне солідарність в тих умовах йдеться? Не відповідає реальному стану справ в українській історіографії і думка Василя Расаевича, фахівця з історії України кінця XIX – початку XX ст., що "майже зовсім недослідженою залишається роль членів ОУН у нацистських екстермінаційних акціях проти єврейського населення". Крім багатотомних збірників документів, у яких вміщено матеріали, що стосуються цього питання, численних статей і монографій, де з-поміж інших висвітлюється "єврейське питання", маємо спеціальне дослідження Володимира В'ятровича "Ставлення ОУН до євреїв" [27].

Найбільш заангажованими у збірнику "Страсті за Бандерою" є матеріали І.-П. Химки. Автор засуджує діяльність, як він пише ОУН–УПА, і намагається звинуватити їх в антиєврейських погромах. До речі, структури під аббревіатурою "ОУН–УПА" ніколи не існувало. Його вихідним концептом є теза, що "ОУН справді була типовою фашистською організацією ... Правда, після Сталінграду та Курської битви у ОУН почала відходити від фашизму..., однак на практиці її дії залишалися фашистськими. УПА й відділи Служби безпеки ОУН систематично винищували... євреїв". Тому "належить рішуче дистанціюватись від спадку ОУН–УПА" і "поставити на ньому хрест" [28, с. 150–151, 153, 163].

Не будемо аналізувати джерельну базу статті І.-П. Химки, що є доволі однобічною і тенденційною; як і методології самого дослідження. Зауважимо лише, що у багатьох випадках автор лише на основі однотипних джерел робить необґрунтовані, явно тенденційні висновки щодо всього українського національно-визвольного руху і зокрема боротьби ОУН та УПА.

Збірник "Страсті за Бандерою" засвідчує складну ситуацію в українській суспільно-політичній, громадській думці та в історіографії загалом. З одного боку, на сьогодні немає академічних наукових досліджень з історії українського національно-визвольного руху взагалі і націоналістичного зокрема, в тому числі про С. Бандеру. Багатотомні видання "Літопису УПА" та окремі монографічні праці є лише початком серйозної наукової роботи над широко дискутованими в суспільстві темами. Роботи, яку в різні способи намагаються скерувати у хибне русло, втягуючи істориків та українську громадськість у непотрібні та дискусії.

У цьому плані добірка есеїв "Страсті за Бандерою" розкрила болючі точки однієї з важливих сторінок нашої історії. Вона (добірка) є надто неоднозначною за науковим рівнем різних статей (есеїв) вміщених у ній, за причинами та метою порушуваних у ній проблем. Адже серед авторів є і українські історики (вітчизняні та діаспорні), публіцисти, журналісти, західні та східні історики. Тому закономірно, що одні враження і емоції від текстів О. Мотиля та В. В'ятровича і зовсім інші від писань Р. Дубасевича, В. Павліва чи К. Бондаренка. На полярих позиціях у висвітленні "єврейського питання" стоять І.-П. Химка, діаспорний дослідник та Мойсей Фішбейн, громадянин України, український письменник та перекладач єврейського походження. Перший втягнув у необ'єктивну і безуспішну дискусію Марка Левицького, Зенона Когута, Аскольда Лозинського, а другий – наголосує на "єврейській карті" у російських спецопераціях проти України. Західні ж дослідники Дейвід Марплз, Тімоті Снайдер та Пер Андерс Рудлінг теж далеко небезпристрасно намагаються навчити українців як і кого вважати національними героями, а кого фашистами і колаборантами. Окрему нішу займають тексти Я. Грицака, В. Расаевича, А. Портнова, В. Кулика. Цікавими є статті російського автора Кирила Александрова та російськомовного Ігоря Ткаленка.

У польських авторів теж маємо розбіжні оцінки – одна у Гжегожа Россолінського-Ліебе та істотно інша у Анджея Еліаша. Якраз рядками з статті останнього й хочемо завершити аналіз збірки "Страсті за Бандерою". А. Еліаш пише: "Донедавна Польща самостійно давала собі раду з відносинами з Україною і їх трагічною спадщиною. Нині вона покликала на допомогу трохи здивовану Європу. ... Диявол одягнув ризу і дзвонить хвостом на службу. Російська політика має довгу традицію застерігання світу від української загрози. У Польщі загалом знали, що це гра з крапленими картами. Усе кардинально змінилося через наших євродепутатів. Російська політика легко досягла стратегічної мети. Є "третій необхідний" у розмовах поляків з українцями не лише на історичні теми. Так польсько-російський стратегічний альянс, про потребу якого дискутують польські дипломати, підноситься на міцному фундаменті – загрозі коричневої України і спільних

діях, щоб відвернути її. У польсько-українських відносинах те, що добре, вже було. Перед нами невідоме з Росією на тлі" [29, с. 319–320].

Тому можна погодитися з думкою Олега Однороженка, що псевдоінтелектуальна постмодерністська мода має руйнівний вплив на молоде покоління істориків, скеровуючи їхні зусилля на манівці крайнього релятивізму й конформізму. "Безапеляційні заяви прибічників постмодернізму, – пише він, – в ході дискусій стосовно шкільної програми з історії України про неможливість одночасно виховати моральну людину і патріота ведуть лише до одного – інтелектуальної капітуляції, за якою неодмінно настане політична" [30, с. 42].

Варто зазначити, що на ці загрози ще в 90-х рр. XX ст. звертав увагу Я. Дашкевич. Він вбачав небезпеку не лише з боку російсько-радянських тенденцій, а й від сформованих у західній історіографії постмодерністських ідей, які "рішуче і безапеляційно руйнують національну історію", спрямовуючи суспільство на хибний шлях "національного нігілізму під блискучою обгорткою космополітизму та громадянського суспільства".

Проблеми модернізму і постмодернізму Я. Дашкевич розглядає в багатьох працях, але найбільш повно це зроблено у дослідженні "Постмодернізм та українська історична наука", що побачило світ 1999 року [31] та "Українські історичні традиції: нація і держава" [32]. Зокрема в останній автор коротко, але чітко визначає свої методологічні позиції. Аналізуючи поняття нації і держави, він розкриває їх трактування модерністами й постмодерністами, зазначаючи, що особисто "я дотримуюся примордіалістської точки зору". Так звані "примордіалісти" вважають, що етнос-нація – первинний прояв суспільства, що етнічний поділ відбувся на первісних стадіях розвитку людства, що етнос-нація проходить різні етапи розвитку, зберігаючи, однак, свою етнічність (етнію), тобто питомі основні етнічні ознаки" [31, с. 43].

Щодо постмодернізму, Я. Дашкевич виділяє у ньому два періоди: 1) 30-х років, які він називає постмодернізмом I і 2) 60–70-х рр. – постмодернізмом II. Детально проаналізувавши обидва етапи появи, розвитку та ідеологічних засад цього явища, дослідник вважає, що постмодерністські ідеї поширюють в Україні такі видання, як "Дух і літера", журнали "Критика", "Art line" та інші.

У зв'язку з цим, особливий інтерес являють роздуми Я. Дашкевича над суттю постмодернізму, його впливами на методологію історичної науки, а також на політику й економіку. Він зазначав, що постмодернізм не сприяє деідеологізації мислення, а підмінює одну ідеологію іншою. Своєю схильністю до релятивізму та конформізму, постмодернізм, пише він, не забезпечує ідентифікацію національної ідентичності, він став своєрідною інтелектуальною модою, що "стала небезпечною для суспільства не лише національним індеферентизмом, але також застосуванням певного безвідповідального способу мислення в політиці та економіці" [31, с. 335].

Якщо традиційна історіографія при допомозі наукових доказів, зазначає він, доводить, що щось трапилося в минулому, то постмодерністська історіографія веде лише від однієї інтерпретації минулого до іншої, не визначаючи для таких дій жодних наукових критеріїв. Я. Дашкевич робить принциповий висновок про те, що у постмодерністських "дослідженнях" знову запанувала перевага позаджерельних знань, відписаних і переписаних з попередніх робіт, без перевірки усіх цих відомостей на підставі автентичних джерел. Він наголошує на широкому руслі фальсифікації історії України в епоху постмодернізму. "З великою полегшою, – пише він, – було сприйнято можливість займатися теоретичною чи концептуальною історією з вихолощеним спрепарованим джерельним змістом цілком не зважаючи на те, що т.зв. теоретична чи концептуальна історія, позбавлена автентичного і об'єктивного (відповідно до стану джерел) історичного змісту, історією не є і не може бути" [32, с. 340].

Будучи об'єктивним дослідником, Я. Дашкевич, в той же час, зауважував, що є єдиний позитив, який можна зарахувати на користь постмодернізму – це вивчення психології творчості історика. Постмодернізм зумів глибше від попередніх історіософських течій проаналізувати співвідношення історик-історичне джерело-історичний твір.

Концептуально важливими є висновки Я. Дашкевича про "внесок" постмодернізму до методології української історичної науки. До таких негативних впливів він відносить: руйнування межі між історичним дослідженням та белетристикою; десцієнізацію науки; дискредитацію макроісторії; надання переваги фрагментарним або незавершеним працям, у яких висвітлення явищ, подій, процесів продумано не доводиться до завершення, сюжетна лінія свідомо обривається, бо, мовляв, погляд на цілість, на розвиток від початку до кінця не є обов'язковою вимогою для історика; вишукування позасоціальних і позаполітичних причин для пояснення соціальних явищ; запровадження математизації історії; експериментування з історією в роді гри "що би було, якби було"; зведення історичної методики до дослідження тексту з намаганням викриття його, нібито, завжди прихованого змісту; заперечення достовірності історичних знань з позицій крайнього релятивізму.

Особливо актуальним в сучасних умовах є акцент Я. Дашкевича на тому, що постмодернізм рішуче і безапеляційно руйнує національну історію, зокрема тих націй, які у XIX ст. визначали неісторичними, а також проголошення темами табу історії національно-визвольних рухів, соціальних революцій, заворушень, повстань, бунтів.

Врешті, прикінцеві висновки історика полягають в тому, що постмодернізм у заключних ланках свого розвитку – в політиці й економіці – вже довів до глибоких деструктивних змін, до відновлення тенденцій утворення нових або реставрація старих імперій, тепер знову в глобальних вимірах, до реального поділу на історичні та неісторичні нації, тобто такі нації, що нездатні самостійно вирішувати свою долю та утворювати незалежні держави. Тому ними треба керувати і знову включати в імперські структури [32, с. 346].

Окремо слід сказати про чотири останні книжки журналіста, телеведучого та історика Данила Яневського [33]. Визначити жанр цих писань дуже складно. Очевидним є лише те, що це не наукове дослідження, а в кращому випадку така собі публіцистика зі значними претензіями на оригінальність. Отож, яку мету ставив перед собою Д. Яневський? Запропонувати нову концепцію історії України, зокрема подій 1917–1921 рр.? Якщо це так, тоді чому це робиться у такій зверхній, брутальній формі заперечення усього, що зробила до Д. Яневського українська історіографія?! Які ж нові джерела дозволили йому зробити такі категоричні, безапеляційні висновки, що повністю перекреслюють досягнення попередників? А це, виявляється, в основному тексти кандидатських дисертацій. Не сумніваючись у науковій вартості багатьох із них, все ж, загальновідомо, що чимало цих дисертацій писалися і захищалися у далекий від наукових принципів спосіб і є в кращому випадку, лише "перепусткою" в науку чи до викладацьких кафедр. Тому робити на їх основі "переворот" в історичній науці не просто не личить, а є справою, принаймі некоректною, не говорячи вже про зверхній, дуже часто брутальний стиль цих писань.

Дещо детальніше розглянемо історичну концепцію Д. Яневського. Вихідною засадничою тезою є твердження про відсутність до 1917 р. таких понять, як "українські етнографічні землі", "Україна", "український народ". "Ніякого українського народу станом на 1917 р., – пише він, – не існувало, як не існувало й такої країни або держави, як "Україна". Вживання термінів "Україна" та "український народ" стосовно територій та населення, які у XI–XVIII ст. входили до складу Київської Русі, Галицько-Волинського князівства, Великого князівства Литовського, Речі Посполитій, а наприкінці XVIII ст. були розділені поміж трьома (чому трьома не розумію – О. П.) імперіями, антинаукове. Суттєвий, а можливо, вирішальний внесок у формування цих антинаукових постулатів зробив М. Грушевський" [34, с. 15].

Ця теза повторюється багато разів: "Ніякої України до серпня 1917 р. не існувало, і сам цей термін в політико-правовому адміністративному сенсі можна вживати виключно від серпня 1917 р." [35, с. 4]. Фактично, Д. Яневський ставить під сумнів, чи навіть в категоричний спосіб заперечує усі попередні концепції революційних подій 1917–1921 рр. в Україні. Для нього не існує поняття "Українська революція", "національно-визвольний рух", бо на його думку, в цей час не було не лише української нації, а й українського народу, української державності: "за останню тисячу років, аж до завершення Першої світової війни, не було жодної "української" державної формації" [36, с. 13].

Щодо дефініції "національно-визвольні змагання – "для того щоби визволятися, треба мати від чого визволятися". Наприклад, "визволятися" можна і потрібно від іноземної окупації. Чи мала місце така окупація в даному окремому випадку?". Д. Яневський вважає, що Російська імперія "з правої точки зору ...ніколи Україну не окупувала хоча б тому, що ніякої України як політичного, адміністративного або державницького поняття у згадані часи не існувало" [36, с. 47]. Від таких абсурдних висновків про минуле, автор переходить до майбутніх пророцтв: "1. Сучасна держава Україна являє собою конгломерат нетотожних за обставинами походження та розвитку земель, об'єднаних в одній державі терористичними та / або адміністративними методами. 2. Держава Україна в її сучасному стані приречена. 3. Яких-небудь суттєвих, історичних, ментальних, правових, культурних, ідеологічних, економічних, психологічних або будь-яких інших причин, які уможливили б її продуктивний розвиток на власній основі не існує" [35, с. 5].

Такі безглузді антиукраїнські пасажі відомі з XIX століття. І російська, і польська, і деякі інші історіографії вже твердили про Малоросію, Малопольщу, "Юго-Западный край", "Малопольску всходню" русинів, малоросів і т.д. То що ж намагається довести Д. Яневський?

Аналізуючи такого роду "дослідження", не можна оминати одіозну книгу авторського колективу під загальною редакцією академіка П. Толочка, видану за сприяння Фонду "Президентський центр Б.Н. Ельцина", російською мовою під назвою "Очерки истории Украины" [37]. Вона написана з дещо інших – прорадянських, прокомуністичних, проросійських позицій, тоді як писання Д. Яневського завуальовано заангажовані в пропольський бік.

Назад – у минуле! Таке основне спрямування текстів цих "Очерков". Шкода часу, паперу і чорнила, щоб детально описувати ці "совкові" писання. Тим більше, що це добре зробив К. Галушко. Він абсолютно слушно наголошує на тому, що "українська навчальна література з історії, мабуть, із 1953 року не "збагачувалася" таким бездарним, недолугим та відверто ганебним для вищої освіти цивілізованої країни продуктом". Книжка є "механічним збірником різномірних та різножанрових текстів, позбавлених якоїсь внутрішньої логіки та єдиної концепції. ... Я просто не знаю, як критикувати чи оцінювати такий виклад історії. Він просто перебуває в іншому історичному періоді, якійсь іншій геологічній епосі. Найближчий аналогічний текст – "Короткий курс історії ВКП(б) у редакції 1938 року. Читати це як новотвір 2010-го – все одно, що побачити на Хрещатику динозаврів. Єдина втіха полягає в тому, що цей текст переважно написано так, щоб викоренити будь-яку можливість його зрозуміти людиною, народженою після 1991 року" [38].

Наприкінці варто звернути увагу на наукові акценти щодо цих новітніх битв за історію України, які зробив львівський професор Л. Зашкільняк. Він зазначає, що розколота історична пам'ять сучасного українського суспільства це наслідок тривалого впливу та нав'язування українцям історичної пам'яті неукраїнських спільнот. Тому інерційне функціонування серед значної частини українського громадянства свідомісних структур неукраїнської історичної точки зору, передусім російської та радянської, є серйозною перешкодою для формування спільної української історичної пам'яті. А підготовка спільного підручника з історії взагалі не вписується в жодні раціональні речі. "Погляд – синтез на історію, – пише він, – можливий лише з позицій одного історичного компонента, яким може бути нація, держава, територія, група (клас), економіка, ідеологія, культура та будь-який інший елемент суспільності. ... Тому писати спільну історію України й Росії можна, відмовившись від українського або російського погляду на минуле. Таке об'єднання двох об'єктів вивчення або опису неможливе в принципі, бо означатиме зведення двох об'єктів в один. Якщо ми визнаємо два історичні об'єкти (або суб'єкти), то історично їх можна тільки порівнювати, а не об'єднувати".

В контексті нашої теми особливої актуальності набуває висновок Л. Зашкільняк про те, що: "Перші кроки нової української влади, коли йдеться про формування гуманітарного простору, на жаль, відбивають майже неприховане прагнення її adeptів нівелювати все українське, призупинити формування української національної свідомості й спрямувати її в уже пройдене русло. Проте відомо, що два рази в одну ріку ще не вдавалося вступити нікому [39, с. 41].

Отже, важливе місце в аналізі як постмодерністських інтерпретацій, так і українофобських, посідає історія України, оскільки виступає своєрідним духовним поступом народу.

Список використаних джерел

1. Полянський О. Вступ до методології історії / О. Полянський // Наук. зап. Терноп. держ. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка. Серія: Історія. – Т., 2005. – Вип. I. – С. 186–193; Полянський О. "Історія України": глобалізаційні виклики та постмодерністські інтерпретації / О. Полянський // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Л., 2008. – Вип. 16. – С. 668–675; Полянський О. "Історія України": глобалізаційні виклики та постмодерністські інтерпретації / О. Полянський // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. – Вип. 13. – Рівне, 2008. – С. 251–255.
2. Зашкільняк Л. Методологічні аспекти світового історіографічного процесу і сучасна українська історична наука / Леонід Зашкільняк // Українська історіографія на зламі XIX і XXI століть: здобутки і проблеми / [кол. монограф.]; за ред. Леоніда Зашкільняка. – Л., 2004. – С. 24–57.
3. Мак-Ніл В. Піднесення Заходу. Історія людського суспільства з авторською ретроспективною передмовою. – К., 2002. – С. 11–12.
4. Козеллек Р. Часові пласти. Дослідження з теорії історії / Р. Козеллек; [пер. з нім. Володимира Шведа]. – К.: Дух і Літера, 2006. – 436 с.
5. Рюзен Й. Нові шляхи історичного мислення / Йорн Рюзен; [пер. з нім. Володимира Кам'яниця]. – Л.: Літопис, 2010. – 358 с.
6. Рікер Поль. Історія та істина / Поль Рікер; [пер. з фр. В. Й. Шовкуна]. – К., 2001. – 396 с.
7. Грицак Я. Як викладати історію України після 1991 року? // Страсті за націоналізмом. Історичні есеї / Ярослав Грицак. – К.: Критика, 2004. – 344 с.
8. Аркуша О. Польський і російський чинники у формуванні сучасної національної свідомості галицьких українців: історичний досвід і сучасні паралелі / Олена Аркуша // Історичні міфи і стереотипи та міжнаціональні відносини в сучасній Україні / [кол. монограф.]; за ред. Леоніда Зашкільняка. – Л., 2009. – С. 144–209.
9. Касьянов Г. Ще не вмерла українська історіографія / Григорій Касьянов // Критика. – 2002. – Число 54. – Квітень.
10. Касьянов Г. "Націоналізація" історії: нормативна історіографія, канон та їхні суперники (Україна 1990-х) / Г. Касьянов // Українська історіографія на зламі XIX і XXI століть: здобутки і проблеми / [кол. монограф.]; за ред. Леоніда Зашкільняка. – Л., 2004. – С. 57–73.
11. Історичні міфи і стереотипи та міжнаціональні відносини в сучасній Україні / [кол. монограф.]; за ред. Леоніда Зашкільняка. – Л.: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2009. – 722 с.
12. Гирич І. Чи суперечить національний міф історичній правді? / Ігор Гирич // Українська історична дидактика. Міжнародний діалог. – Київ, 2000. – С. 47, 49.
13. Гирич І. Ярослав Дашкевич: нерозривність науки і суспільно-політичного життя / Ігор Гирич // "Учі неложними устами сказати правду": історична есеїстика. – К.: Темпора, 2011. – С. 9–38.
14. Гирич І. Історичні причини наших поразок і перемог / Ігор Гирич. – Л.: ЛА "Піраміда", 2011. – 142 с.
15. Полянський О. "Історія України": глобалізаційні виклики та постмодерністські інтерпретації / О. Полянський // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Л., 2008. – Вип. 16. –

С. 668–675. 16. Зашкільняк Л. Виклики сучасної історіографії: світовий та український контексти / Л. Зашкільняк // Україна модерна. Число 9. – Київ-Львів, 2005. 17. Історична освіта: європейський та український досвід. Викладання національної історії в школах Центральної і Східної Європи / [пер. з нім.]. – К.: "К.І.С.", 2010. – 288 с. 18. Іванов О. Вступне слово наукового редактора / Олександр Іванов // Історична освіта: європейський та український досвід. Викладання національної історії в школах Центральної і Східної Європи / [пер. з нім.]. – К.: "К.І.С.", 2010. – С. 5–6. 19. Маєр Р. Передмова до українського видання / Роберт Маєр // Історична освіта: європейський та український досвід. Викладання національної історії в школах Центральної і Східної Європи / [пер. з нім.]. – К.: "К.І.С.", 2010. – С. 7–18. 20. Маєр Р. Аналіз українських шкільних підручників із всесвітньої історії ХХ ст. / Роберт Маєр // Історична освіта: європейський та український досвід. Викладання національної історії в школах Центральної і Східної Європи / [пер. з нім.]. – К.: "К.І.С.", 2010. – С. 140–183. 21. Іванов О. Образ Європи нового часу в українських шкільних підручниках історії / Олександр Іванов // Історична освіта: європейський та український досвід. Викладання національної історії в школах Центральної і Східної Європи / [пер. з нім.]. – К.: "К.І.С.", 2010. – С. 210–226. 22. Стецевич К. "Націєтворення" держави перехідного періоду – на прикладі українських шкільних підручників / К. Стецевич // Історична освіта: європейський та український досвід. Викладання національної історії в школах Центральної і Східної Європи / [пер. з нім.]. – К.: "К.І.С.", 2010. – С. 266–287. 23. Докл. див.: Гончаренко Н. Козацькі повстання і війни у шкільних підручниках: усталені та нові інтерпретації / Н. Гончаренко // Історична освіта: європейський та український досвід. Викладання національної історії в школах Центральної і Східної Європи / [пер. з нім.]. – К.: "К.І.С.", 2010. – С. 244–265. 24. Зашкільняк Л. Україна між Польщею і Росією: історіографія та суспільна свідомість / Л. Зашкільняк // Український історичний журнал. – 2005. – № 5. 25. Расевич В. Політика пам'яті і подолання міжнаціональних стереотипів в сучасній Україні / В. Расевич // Історичні міфи і стереотипи та міжнаціональні відносини в сучасній Україні / [кол. монограф.]; за ред. Леоніда Зашкільняка. – Л.: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2009. – С. 53–71. 26. Страсті за Бандерою: статті, есеї / упоряд.: Т.С. Амар, І. Балинський, Я. Грицак. – К.: Грані-Т, 2010. – 400 с. (Серія De profundis). 27. В'ятрович В. Ставлення ОУН до євреїв: формування позиції на тлі катастрофи / В. В'ятрович. – Л.: Вид-во "Мс", 2006. – 144 с. 28. Іван-Павло Химка. Чи українські студії повинні захищати спадщину ОУН-УПА? / Іван-Павло Химка, Зенон Когут // Страсті за Бандерою: статті, есеї / упоряд.: Т.С. Амар, І. Балинський, Я. Грицак. – К.: Грані-Т, 2010. – С. 147–164. 29. Еліаш Анджей. Польща-Україна: невідома з Росією на тлі / Анджея Еліаша // Страсті за Бандерою: статті, есеї / упоряд.: Т.С. Амар, І. Балинський, Я. Грицак. – К.: Грані-Т, 2010. – С. 310–320. 30. Однороженко О. Битва за історію. 20 років потому / О. Однороженко // Український тиждень. – 2011. – № 9. – 4–10 березня. 31. Дашкевич Я. Постмодернізм та українська історична наука / Ярослав Дашкевич // "Учи неложними устами сказати правду": історична есеїстика. – К.: Темпора, 2011. – С. 329–346. 32. Дашкевич Я. Українські історичні традиції: нація і держава / Ярослав Дашкевич // "Учи неложними устами сказати правду": історична есеїстика. – К.: Темпора, 2011. – С. 41–69. 33. Яневський Д. Загублена історія втраченої держави / Д. Яневський. – Х.: Фоліо, 2009. – 252 с.; Проект "Україна", або Таємниця Михайла Грушевського. – Х.: Фоліо, 2010. – 315 с.; Проект "Україна", або Спроба Павла Скоропадського. – Х.: Фоліо, 2010. – 284 с.; Проект "Україна", або Крах Симона Петлюри. – Х.: Фоліо, 2010. – 315 с. 34. Яневський Д. Проект "Україна", або Таємниця Михайла Грушевського / Д. Яневський. – Х.: Фоліо, 2010. – 315 с. 35. Яневський Д. Проект "Україна", або Спроба Павла Скоропадського / Д. Яневський. – Х.: Фоліо, 2010. – 284 с. 36. Яневський Д. Загублена історія втраченої держави / Д. Яневський. – Х.: Фоліо, 2009. – 252 с. 37. Очерки истории Украины / П.П. Толочко, Н.Ф. Котляр, А.А. Олейников [и др.]; под общей ред. П. П. Толочко. – К.: "Киевская Русь", 2010. – 480 с. 38. Галушко Кирило. Парк радянського періоду. Новий довгоочікуваний посібник з історії України для вищів, рекомендований відомством Дмитра Табачника, повертає нас у 1937 рік / Кирило Галушко // Український тиждень. – 2010. – № 37. – 10–16 вересня. 39. Зашкільняк Л. Залежна від політики / Леонід Зашкільняк // Український тиждень. – 2010. – № 25–26. – 25 червня – 1 липня.

Олег Полянський

БИТВЫ ЗА ИСТОРИЮ УКРАИНЫ: ОТ ПОСТМОДЕРНИСТСКИХ ИНТЕРПРЕТАЦИЙ К ПРЯМОЙ УКРАИНОФОБИИ

В статье анализируются новейшие тенденции в современной украинской историографии, в частности постмодернистские интерпретации истории Украины.

Ключевые слова: история Украины, постмодернизм, дискуссия, фальсификация, украинофобия.

Oleg Polyansky

A FIGHT IS FOR HISTORY OF UKRAINE: FROM POSTMODERNISTSKIKH INTERPRETATIONS TO UNCONCEALED UKRAINOFOBII

In the article analyzed newest tendencies in modern ukrainian historiography, in particular postmodernistski interpretations of history of Ukraine.

Key words: history of Ukraine, postmodernizm, discussion, falsification, ukrainofobiya.